

Afrikaans A: literature – Standard level – Paper 1
Afrikaans A : littérature – Niveau moyen – Épreuve 1
Afrikáans A: literatura – Nivel medio – Prueba 1

Friday 4 November 2016 (afternoon)
Vendredi 4 novembre 2016 (après-midi)
Viernes 4 de noviembre de 2016 (tarde)

1 hour 30 minutes / 1 heure 30 minutes / 1 hora 30 minutos

Instructions to candidates

- Do not open this examination paper until instructed to do so.
- Write a guided literary analysis on one passage only. In your answer you must address both of the guiding questions provided.
- The maximum mark for this examination paper is **[20 marks]**.

Instructions destinées aux candidats

- N'ouvrez pas cette épreuve avant d'y être autorisé(e).
- Rédigez une analyse littéraire dirigée d'un seul des passages. Les deux questions d'orientation fournies doivent être traitées dans votre réponse.
- Le nombre maximum de points pour cette épreuve d'examen est de **[20 points]**.

Instrucciones para los alumnos

- No abra esta prueba hasta que se lo autoricen.
- Escriba un análisis literario guiado sobre un solo pasaje. Debe abordar las dos preguntas de orientación en su respuesta.
- La puntuación máxima para esta prueba de examen es **[20 puntos]**.

Skryf 'n gerigte literêre analise van slegs **een** passasie. In jou antwoord moet jy beide die voorsiene rigtinggewende vrae aanspreek.

1 .

Die rooi lig

Dis 'n warm namiddag in Pretoria. Vlak voor die hoofingang van 'n gewilde inkopiesentrum is 'n groot kruising. Hier jaag honderde, duisende voertuie koorsig verby. Dis asof almal ekstra laat is, ekstra benoud, duidelik meer aggressief as elders in die stad. Hulle skiet verby die groen verkeerslig, lê op hul toeters, vloek deur hul tande.

5 Die verkeerslig is meteens oranje. Almal sit voet neer, verwissel van rat. Paniekerig en wild jaag die laastes oor die kruising.

En toe is die lig rooi. Bande skreeu. Harte bons benoud. Ja, sy's daar.

10 In die middel van die pad, met albei voete op die wit streep staan die vrou. Hare soos Daisy de Melcker¹, gesig verbrand soos die leer van 'n ou handsak, beentjies dun en knieë soos 'n ooievaar. Sy dra 'n groot manstrui, vaal blommetjiesromp en tenniskoene sonder veters. Sy lig die bord tot onder haar ken.

Werkloos. Een seun. Please help.

15 Sy lig haar oë en staar na die voorste motor. Duits en groot. Binne-in sit 'n vrou met hare wat weerlig sal lok en libido's verwond, blond, massief en kliphard. Op haar neus rus 'n reusebril met baie goud, byna soos 'n tuinhek met ruite. Haar vingers vou om die stuurwiel, versmoor deur 'n magdom ringe, met die jare aangedra deur 'n skuldige eggenoot. Sy trek haar pienk lippe op 'n plooi.

20 Agter haar staan en wikkel 'n windverwaaide bakkie. Bo-oor die stuurwiel loer 'n klein vroultjie met prakties versnipperde grys hare en 'n sweetpakbaadjie. Haar ogies flits heen en weer oor die pad en sy tik ongeduldig met haar voorvinger. Sy dink aan hoendervoer, netbalrompe en blomsaad.

25 Oor die pad stap twee swart vrouens met gevlegte hare. Hoë toisels met helder krale. Hulle is geklee in uitbundige strekbroeke en Italiaanse insteekskoene. Hulle lag kliphard met toe oë en spierwit tande. Hulle stap verby die vrou met die bord. Sonder om op te hou lag, druk die naaste een iets in haar hand.

Die vrou met die tuinhek loer in haar truspieël. Sy sien hoe loer die praktiese een se ogies na haar. Sy sug en soek na 'n gedagte. Daar's niks. Maar sy weet instinktief sy moet haarself red, sy word dopgehou.

30 Die Duitse motor laat sak een van sy ruite. 'n Hand met ringe verskyn en wiuf 'n R10-noot in die lug. Die vrou met die bord verlaat die wit streep en stap tot by die venster. Sy neem die geld en glip dit by haar mou in. Sy glimlag by die motor in. Binnekant bly die pienk lippe op 'n plooi.

35 In die bakkie dink die gryskopvroultjie aan droogskoonmakers, grassnyers en mikrogolf-fudge. Sy krap in die asbak, kry 'n hand vol sente beet en druk die toeter. Voor ruk die tuinhek vies om en die een met die tenniskoene spring nader.

Die vroultjie hang by die venster uit. Jy weet seker daar's 'n werkgroep in Lynnwood, sê sy en oorhandig die sente.

Toe is die lig weer groen. Almal skiet vorentoe. Die vrou spring terug op die wit streep en glimlag breed. Werkgroep se gat, sê sy saggies.

40 Twintig oor vyf trek 'n klein sportmotor van die pad af. Die vrou stap nader en maak die deur oop. Sy gooi haar bord oor die sitplek en klim in. Die jong man agter die stuurwiel maak sy das los en trek sy vingers deur sy kuif.

Jammer ek is laat, Ma, sê hy. Die spreekkamer was heeldag vol.

45 Die vrou skop haar skoene uit en haal 'n buisie Franse room uit die kajuitkissie². Sy gooi 'n bietjie op haar hand en vryf dit oor haar gesig. Toe haal sy 'n lipstiffie uit en kyk in die spieëltjie. Dis in die haak, sê sy. Ek het vandag weer soveel van hulle laat beter voel.

Nataniël, *Kaalkop* (2004)

¹ Daisy de Melcker was Suid-Afrika se eerste opgetekende reeksmoordenaar. Haar foto's is gekenmerk deur haar wilde, ongetemde hare.

² kajuitkissie: paneelkissie in 'n motor.

- (a) Gaan na hoe die karakters in die teks en die wyse waarop hulle voorgestel word, 'n impak het op jou begrip en interpretasie van die teks.
- (b) Bespreek hoe stylmiddele en stylfigure (veral die gebruik van ironie) die verloop van die verhaal help ontwikkel tot by die onverwagte wending aan die einde.

2.

Identiteit

Tussen elke vier mure
is haar lot vooraf bepaal.

5 Selfs tussen allernaastes
is die sitkamer – beskaafde
jas – 'n hoflike vertrek.
In die eetkamer is sy

10 by die tafel gasvrou en ma
wat – met die nodige weerstand –
opskep en aanbied, opreg
na elkeen se welstand vra.

15 Die woonkamer en kombuis
is elkeen 'n gesellige plek,
van – gewraakte voorskoot –
vrolik bak en brou, die nes
van omkrap, koerantlees
en les bes, van tee en beskuit.
Gangaf die kinders se kamers
vir help en gesels, raas – kners –

20 en preek. Hier maak sy ook elke
aand elke rug liefdevol toe.
Dan is daar die kamer van boeke,
diggepak, opgestapel, veelhanteerde

en altyd nuwe vergesigte uit rakke
vol poorte na nuwe domeine.

25 Maar in die groot slaapkamer stroop
sy af, al die maskers, vertolkings,
lae en lae klere en gewade.
Daar bly sý oor, in haar eie vel
voor haar geliefde bloot en broos
30 voor haar – absolute – self.

Sy staan voor die venster. Binne die ruit
bly worstel 'n klein vaal mot wanhopig
gevang in die kantgordyn. Sy duik
deur die glas na 'n streek sonder lyne.

- 35 Saam met bont vlinders wil sy
roekeloos stoei tussen rose:
op 'n teug wind, in 'n flits son
uiteindelik lustig omkom.

Heilna du Plooy, *Die stilte opgeskort* (2014)

- (a) Bespreek hoe die rol van die vrou voorgestel word en hoe hierdie voorstelling bydra tot ons insig en interpretasie van die gedig.
- (b) Gaan na hoe literêre tegnieke, soos byvoorbeeld struktuur en die gebruik van die aandagstreep bydra tot die trefkag van die gedig.
-